

”Liike-englantia olen oppinut työelämässä” – Muulla tavoin hankittu kieliosaaminen näkyväksi korkeakouluopinnoissa

Anneli Airola

Artikkelissa käsitellään aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen (AHOT) menettelytapoja ammattikorkeakouluissa. Kieli- ja viestintäopintojen AHOT-menettelyt ammattikorkeakouluissa linkittyvät korkeakoulujen kieli- ja viestintäopintojen (AHOT)-suosituksiin. Suositukset on laadittu AHOT korkeakoulussa -hankkeessa syksyllä 2011 yhteistyössä yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen kieli- ja viestintäasiantuntijoiden kanssa.

AHOT keskeisenä osana elinikäisessä oppimisessa

Aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisella ja tunnustamisella (AHOT) tarkoitetaan sellaisten käytäntöjen kokonaisuutta, jonka avulla opiskelijalla olevaa, opintojen osaamistavoitteita vastaavaa osaamista voidaan hyväksilukea osaksi korkeakoulututkintoa. AHOTin periaatteiden mukaisesti opiskelijalla tulee olla mahdollisuus hyödyntää elämänsä eri vaiheissa hankittua osaamista riippumatta siitä, miten ja missä osaaminen on syntynyt, ja saada siitä virallinen tunnustus. AHOT liittyy keskeisesti koulutuksen kehittämiseen, elinikäiseen oppimiseen ja koulutuksen kansainvälistymiseen. Lähtökohtana on elinikäisen oppimisen periaate, jonka mukaan opiskelijan osaaminen rakentuu sekä muodollisessa koulutusjärjestelmässä hankitusta osaamisesta eli formaalista osaamisesta että sen ulkopuolella tapahtuneesta epävirallisesta eli nonformaalista oppimisesta sekä arkioppimisesta eli informaalista oppimisesta.

AHOT on ajankohtainen tema korkeakouluissa niin Suomessa kuin muualla Euroopassa. Eurooppalaisessa korkeakoulukontekstissa osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen on nostettu esille laajasti 1990-luvulla. (Opetusministeriö 2004, 11.) Bolognan prosessin yhtenä keskeisenä tavoitteena on kansainvälisen liikkuvuuden lisääminen ja tutkintojen vertailtavuus. Aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen menettely tarjoaakin työkalut ja välineet muualla suoritettujen opintojen ja hankitun osaamisen tunnustamiseen, jolloin kansainvälisen liikkuvuuden lisääminen mahdollistuu. Ajankohtainen korkeakouluopintoja ja myös aiemmin hankittua osaamisen tunnistamista ja tunnustamista koskeva tema Euroopassa on tutkintojen eurooppalainen ja kansallinen viitekehys (European Qualifications Framework, EQF 2008). Viitekehyksessä kuvataan ne tasot ja periaatteet, joilla eurooppalaiset ja suomalaiset tutkinnot sijoitetaan viitekehysten eri tasoille. Kun tutkintojen osaamistavoitteet on kuvattu samojen periaatteiden mukaisesti korkeakoulujen opetussuunnitelmissa koko Euroopassa, toteutuu myös osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen samojen periaatteiden mukaisesti. Suomen kansallisessa viitekehysesityksessä, joka todennäköisesti tulee eduskunnan käsittelyyn lähiaikoina, kaikki tutkinnot on sijoitettu jollekin viitekehysten

kahdeksasta vaativuustasosta. Ammattikorkeakoulututkinnot sijoittuisivat esityksen mukaan viitekehysten tasolle 6 ja ylempät ammattikorkeakoulututkinnot tasolle 7. (Opetusministeriö 2009.)

AHOT merkittäväksi innovaatioksi korkeakoulujen kieli- ja viestintäopinnoissa

Aiemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen nousi korkeakoulujen kehittämiskohteeksi Suomessa 2000-luvun loppupuolella. Opetusministeriön vuonna 2007 julkaisemassa muistiossa ”Aiemmin hankitun osaamisen tunnistaminen korkeakouluissa” suositeltiin, että jokaisen korkeakoulun tulisi laatia läpinäkyvä, yhdenmukainen ja ennen kaikkea luotettava järjestelmä aiemmin hankitun osaamisen tunnistamiseen ja tunnustamiseen. (Opetusministeriö 2007.)

Korkeakoulujen henkilöstölle tarvittiin koulutusta ja tiedotusta, jotta AHOT-järjestelmä saataisiin kiinteäksi osaksi suomalaista korkeakoulujärjestelmää. ESR-rahoitteisissa hankkeissa ”AHOT korkeakouluissa” ja ”Työelämässä hankitun osaamisen tunnistaminen Itä-Suomen korkeakouluissa” järjestettiin korkeakouluille yhteisiä ja erillisiä AHOTiin liittyviä tiedotus-, koulutus- ja seminaaritilaisuuksia. Lisäksi AHOT korkeakouluissa -hankkeessa toimi alakohtaisia työryhmiä, joiden tavoitteena oli tuottaa alakohtaisia AHOT-suosituksia sovellettavaksi sekä ammattikorkeakouluissa että yliopistoissa. Työryhmät työskentelivät seuraavilla aloilla: liiketalous ja kauppatieteet, tekniikka, kulttuuri, sosiaaliala, terveysala, kielet ja viestintä, luonnontieteet ja luonnonvara-ala. (AHOT korkeakouluissa -hanke 2009–2011, Työelämässä hankitun osaamisen tunnistaminen Itä-Suomen korkeakouluissa -hanke 2010.)

Aiemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen on merkittävä innovaatio korkeakouluopinnoissa. Opiskelijoille on ennättänyt kertyä monenlaista osaamista heidän aloittaessaan opintonsa. Osaamista on hankittu muuallakin kuin pelkästään koulun penkillä – osaamista on saatettu hankkia vaikkapa harrastusten parissa, perheen parissa, ulkomailla ja tietysti työelämässä. Ammattikorkeakoulujen koko olemassaolon ajan on opiskelijoilla ollut mahdollisuus hyväksilukea korvaamalla tai sisällyttämällä muualla suoritettuja korkeakouluopintoja, mutta uutta AHOTissa on epävirallisen ja arkioppimisen kautta saavutetun osaamisen hyväksilukumahdollisuus. Koska tällaisesta osaamisesta ei opiskelijalla ole todistuksia, se edellyttää osaamisen näyttöä, jotta voidaan arvioida, vastaako opiskelijan osaaminen tutkinnon osaamistavoitteita. Tällainen osaamisen näytön mahdollisuus on opiskelijoillemme uutta ja se saattaa aiheuttaa opiskelijoissa hämmennystä. Siksi opiskelijat tarvitsevat opintojen alussa ohjausta ja aikaa opintojen suunnitteluun, erityisesti oman osaamisensa kartoittamiseen.

Ammattikorkeakoulujen kieli- ja viestintäopinnoissa AHOT toivotetaan tervetulleeksi. Kansainvälinen liikkuvuus ja lisääntynyt kielitaidon tarve työelämässä ovat lisänneet omaehtoista kielten opiskelua. Kieli- ja viestintätaidon merkitys korostuu kansainvälistyneen työelämän vuorovaikutustilanteissa. Työ- ja elinympäristön kansainvälistyminen on vaikuttanut siihen, että monilla korkeakouluihin tulevilla opiskelijoilla on epävirallisena oppimisena tai arkioppimisena hankittua kieliosaamista, jota tähän mennessä ei ole hyväksiluettu korkeakoulututkintoon johtavissa opinnoissa.

AHOT-suositukset kieli- ja viestintäosaamisen todentamiseen

Formaalisti opitun hyväksiluvut

AHOT korkeakouluissa -hankkeessa yksi alakohtaisista työryhmistä oli kielten ja viestinnän työryhmä. Työryhmälle annettiin tavoitteeksi laatia kieli- ja viestintäopintojen AHOT-suositukset, joita voidaan soveltaa sekä ammattikorkeakouluissa että yliopistoissa. Työryhmän työskentely alkoi alkuvuodesta 2010 ja suositukset saatiin valmiiksi syksyllä 2011. Työryhmän kokoonpano oli edustava; sekä ammattikorkeakoulu-

että yliopistosektori olivat hyvin edustettuina. Yliopistoista olivat mukana Helsingin yliopisto, Jyväskylän yliopisto, Turun kauppakorkeakoulu, Åbo Akademi, Itä-Suomen yliopisto ja Lappeenrannan teknillinen yliopisto. Ammattikorkeakouluja edustivat Satakunnan amk, Tampereen amk, Kymenlaakson amk, Hämeen amk, Keski-Pohjanmaan amk, Jyväskylän amk ja Turun amk. Opiskelijoiden edustaja tuli Oulun yliopistosta. Työryhmän puheenjohtajana toimi Anneli Airola Pohjois-Karjalan amk:sta ja sihteerinä Petri Haltia HAAGA-HELIA amk:sta kevääseen 2011 saakka ja sen jälkeen Maija-Leena Kemppi HAAGA-HELIA amk:sta.

Työryhmän työskentely oli tehokasta. Jo ensimmäisessä kokouksessa kävi ilmi, että sekä ammattikorkeakoulut että yliopistot halusivat aidosti työstää yhteiset AHOT-suositukset kieli- ja viestintäopintoihin, koska se helpottaisi ja selkeyttäisi liikkuvuutta suomalaisten korkeakoulujen välillä sekä myös kansainvälisesti kieliopintojen osalta, toisi yhteisiä käytäntöjä korkeakoulujen kieli- ja viestintäopintoihin ja lisäisi aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen läpinäkyvyyttä. Kokousten ilmapiiri oli avoin ja keskustelua syntyi runsaasti. Koska työryhmä koostui kielten ja viestinnän asiantuntijoista, suosituksia päästiin työstämään jo heti ensimmäisestä kokoontumisesta alkaen.

Työryhmän pääperiaatteena oli, että kaikki korkeakoulututkintoihin vaadittavat kieli- ja viestintäopinnot voidaan suorittaa hyväksilukemisten kautta tai osaamisen näytöillä, mikäli opiskelijalla on kielten opintojaksojen osaamistavoitteissa kuvattua osaamista. Työryhmä aloitti formaalisti opitun suositusten laatimisesta. Formaalisti opitun hyväksiluvun käytäntöjä on korkeakouluissa ollut jo useiden vuosien ajan. Ammattikorkeakouluissa on ollut käytössä Arene ry:n kielityöryhmän suositukset vuodesta 2004 lähtien (Arene ry 2006). Myös monissa yliopistojen kielikeskuksissa on ollut käytössä samantyyppisiä käytäntöjä. Koska taustaa ja käytäntöjä formaalisti opitun hyväksiluvuista oli jo olemassa sekä yliopistoissa että ammattikorkeakoulussa, suositusten laatiminen sujui melko sujuvasti.

Kun käsitellään formaalisti opitun hyväksilukuja, on kysymys korkeakouluopinnoista. Formaalisti opitun hyväksiluku koskee korkeakouluopintoja, eikä näyttöä tarvita eikä sitä edellytetä. Lähtökohtana on, että korkeakoulu luottaa toisen korkeakoulun arviointiin. Muilla asteilla suoritettuja opintoja ei voi hyväksilukea todistuksilla. Nyt laadituissa formaalisti opitun suosituksissa pääperiaatteena on se, että opiskelijan ei tarvitse suorittaa kieli- ja viestintäopintoja uudelleen, jos hän on suorittanut vastaavan tai soveltuvan alan samantasoiset (eurooppalainen viitekehys) ja osaamistavoitteiltaan vastaavat kieli- ja viestintäopinnot toisessa kotimaisessa tai ulkomaisessa korkeakoulussa. Arene ry:n käytäntösuositukseen verrattuna työryhmä suhtautui joustavammin toisessa kotimaisessa tai ulkomaisessa korkeakoulussa suoritettuihin kieli- ja viestintäopintoihin: kieli- ja viestintäopinnot voidaan hyväksilukea, jos ne ovat vastaavalta tai soveltuvalta alalta, kun Arene ry:n suositusten mukaisesti hyväksiluettavien opintojen piti olla suoritettuna nimenomaisesti vastaavalla alalla. Soveltuvalla alalla tarkoitetaan esimerkiksi tekniikan alan eri koulutusohjelmia tai sosiaali- ja terveysalaa. Työryhmässä herätti keskustelua opintojen laajuus, eli täytyykö hyväksiluettavien opintojen olla täsmälleen samanlaajuiset. Suosituksiin kirjattiin pitkän keskustelun päätteeksi seuraavasti: ”opinnot hyväksiluetaan sellaisenaan vähäisten laajuuserojen estämättä”. Jokaisessa korkeakoulussa voidaan pohtia, mitä vähäisillä laajuuseroilla tarkoitetaan, mutta työryhmän käsityksen mukaan vähäisillä laajuuseroilla viitataan puolen tai yhden opintopisteen eroihin. Jos toisessa kotimaisessa korkeakoulussa suoritettut kieli- ja viestintäopinnot ovat toiselta koulutusosalta, tulee opintoja täydentää alakohtaisen kieli- ja viestintätaidon osalta.

Uutta ARENEN käytäntösuositukseen verrattuna on, että myös ulkomaisessa korkeakoulussa suoritettut kieli- ja viestintäopinnot voidaan hyväksilukea. Uutta on myös se, että ulkomaisessa korkeakoulussa suoritettuja muita kuin kieliopintoja voidaan hyväksilukea myös kieliopintoihin, mikäli opinnot sisältävät selvästi tunnistettavissa olevan kieli- ja viestintäkomponentin. Tällaista menettelytapaa on noudatettu useassa yliopistossa jo vuosien ajan, mutta ammattikorkeakouluille tällainen käytäntö on uusi. (Kielten ja viestinnän työryhmä 2011.)

Epävirallisen oppimisen ja arkioppimisen tunnistaminen ja tunnustaminen

Epävirallisen oppimisen ja arkioppimisen kieli- ja viestintäosaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen suositusten laadinnassa käytiin pitkää ja monipolvista keskustelua. Tämä oli varsin luonnollista, koska epävirallista oppimista ja arkioppimista ei juuri ole korkeakouluissa hyväksiluettu tähän mennessä. Epävirallista oppimista ja arkioppimista syntyy koulun penkin ulkopuolella, esim. työpaikkojen koulutuksissa, vapaan sivistystyön koulutuksissa, työpaikoilla, perheen parissa, harrastuksissa ja ulkomailla. Tällainen osaaminen edellyttää osaamisen näyttöä, jolla opiskelijan osaaminen voidaan todentaa. Osaamisen näyttötapoina voidaan käyttää esimerkiksi korvaavia kokeita, näyttökokeita, portfolioita, haastatteluja, suullisia ja kirjallisia tuotoksia, kielisalkkua, osaamispäiväkirjoja, oppimistehtäviä ja asiantuntijaluennointia sekä näiden yhdistelmiä. Näistä kaikista näyttötavoista on kokemusta kieli- ja viestintäopintojen tavanomaisessa arvioinnissa, eikä ole mitään syytä kehittää AHOT-menettelyjä varten uusia arviointitapoja. Yliopistojen kielikeskuksissa on laajasti käytössä näyttökokeet, ja perinteisesti kieli- ja viestintäopintojen arvioinnissa on käytetty kielisalkkua ja osaamispäiväkirjoja. Kun kielten AHOT-suoritusta otetaan vastaan, arvioiminen edellyttää useimmiten myös suullista haastattelua, jotta opiskelijan kokonaiskielitaito pystytään arvioimaan.

Epävirallisen oppimisen ja arkioppimisen tunnistamisessa ja tunnustamisessa on uutta perinteiseen arviointiin verrattuna opiskelijan itsearviointi. Opiskelijan tulee peilata omaa osaamistaan opintojakson osaamistavoitteisiin, ts. hänen tulee kuvata, miten hän on saavuttanut opintojakson osaamistavoitteet.

Kun opiskelija on osoittanut osaamisensa kielten tai viestinnän opettajalle, suoritus arvioidaan. Arviointi on joko hyväksytty/hylätty tai numeerinen korkeakoulun käytänteiden mukaisesti. Suomen/ruotsin kielessä opiskelija saa arvosanan sekä suullisesta että kirjallisesta kielitaidosta. (Kielten ja viestinnän työryhmä 2011.)

Hyvä lähtökohta korkeakoulujen yhteistyölle

Aiemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen tukee elinikäisen oppimisen ajattelua. Kaikki oppiminen ei edellytä koulun penkillä istumista. Toimivasta AHOT-menettelystä hyötyvät korkeakoulu ja ympäröivä yhteiskunta, mutta kaikkein eniten itse opiskelija. On todennäköistä, että opiskelumotivaatio kasvaa ja keskeyttämiset vähenevät, kun opiskelija pystyy välttämään päällekkäisiä opintoja. Opiskelija voi keskittyä vahvistamaan osaamistaan niillä osaamisalueilla, joita vielä pitää kehittää. (Opetusministeriö 2007, Suomen ylioppilaskuntien liitto 2011.) Nyt ammattikorkeakouluilla on jo muutaman vuoden kokemus AHOT-pilotoinneista, joten aletaan saada kokonaiskuvaa siitä, mitä kaikkea onnistunut ja läpinäkyvä AHOT-järjestelmä edellyttää ja pitää sisällään. Ensimmäinen edellytys aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisessa ja tunnustamisessa on osaamisperustaiset opetussuunnitelmat. Osaamistavoitteet ovat tärkeitä, koska vain silloin, kun osaamistavoitteet on kirjattu opintojaksokuvaukseen, opintoja on mahdollista hyväksilukea. Vain silloin on mahdollista määritellä, mitä osuuksia opinnoissa tulee täydentää. Osaamisperustaisten opetussuunnitelmien lisäksi AHOT-järjestelmän laadunvarmistus edellyttää osaamisperustaista arviointijärjestelmää sekä toimivaa opiskelijaohjaustoimintaa.

On merkittävää, että kieli- ja viestintäopintoihin on saatu yhteiset AHOT-suositukset sekä yliopistoille että ammattikorkeakouluille. Suositukset edesauttavat kansallista liikkumista korkeakoulujen välillä. Myös kansainvälinen liikkuvuus edellyttää tunnustamisjärjestelmän kehittämistä. Kielten ja viestinnän työryhmätyöskentely on ollut antoisa kokemus osallistujille ja on ollut esimerkkinä toimivasta korkeakoulujen tavoitteellisesta yhteistyöstä. Muutaman vuoden päästä on ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen kieli- ja viestintäasiantuntijoiden hyvä palata AHOT-teemaan jakamaan kokemuksia suositusten pilotoinnista ja jatkamaan kehittämistyötä.

FT Anneli Airola toimii erikoissuunnittelijana Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulussa. Hän on toiminut Työelämässä hankitun osaamisen tunnustaminen Itä-Suomen korkeakouluissa -hankkeen projektikoordinaattorina v. 2010–2012 ja vastaa Pohjois-Karjalan amk:n AHOT-järjestelmästä.

Lähteet:

AHOT korkeakouluissa -hanke. 2009-2011. <http://www.ahot.utu.fi/esittely>. (2.12.2012)

Arene ry. 2006. Suositukset kielenopetuksen käytännöiksi ammattikorkeakouluissa. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvoston Arene ry:n kielityöryhmä. <http://www.puv.fi/fi/study/tutkintosaanto/arene2006.pdf> (3.1.2012)

European Qualifications Framework. EQF. 2008. http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/eqf_en.htm (2.10.2012)

Kielten ja viestinnän työryhmä. Suositukset. 2011. http://www.ahot.utu.fi/tyoryhmat/index/kielet_ja_viestinta.pdf (15.11.2012)

Opetusministeriö. 2007. Aiemmin hankitun osaamisen tunnustaminen korkeakouluissa. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007: 4. Helsinki: Opetusministeriö.

Opetusministeriö. 2004. Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustaminen koulutusjärjestelmässä. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004: 27. Helsinki: Opetusministeriö.

Opetusministeriö. 2009. Tutkintojen ja muun osaamisen kansallinen viitekehys. 2009. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009: 24. Opetusministeriö. Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto. Helsinki: Yliopistopaino. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2009/liitteet/tr24.pdf?lang=fi> (5.11.2012)

Suomen ylioppilaskuntien liitto. 2011. Työkalupakki työurien pidentämiseen. http://www.syl.fi/wp-content/uploads/2011/05/SYL_2011_Tyokalupakki_tyourien_pidentamiseen.pdf (20.11.2012)

Työelämässä hankitun osaamisen tunnustaminen Itä-Suomen korkeakouluissa -hanke. 2010. <http://www.uef.fi/ahot/hankkeen-esittely> (5.10.2012)